Z domova

Legendární Hurricane připomene Kuttelwaschera

Spolu s modernějšími stíhačkami Spitfire pomohly slavné letouny Hawker Hurricane vyhrát bitvu o Británii. Jeden ze strojů, na kterých za 2. světové války létali i českoslovenští piloti RAF, se teď dostane poprvé do sbírek českého muzea.

Skupině nadšenců kolem Leteckého muzea Točná se podařilo získat a posléze zrekonstruovat vzácný exemplář, jehož válečná cesta skončila na Blízkém východě. Odtud se přes několik sběratelů dostal mezi další exempláře zmíněného muzea.

Po náročné rekonstrukci v Belgii bude stroj Hurricane létat v dobovém zbarvení československého leteckého esa Karla Kuttelwaschera.

Československý válečný pilot Karel Kuttelwascher byl v Royal Air Force přidělen k 1. stíhací peruti a létal i při nočních útocích na nepřátelské bombardéry, kde zaznamenal nejvíce svých sestřelů.

S celkem 20 jistými sestřely je naším nejúspěšnějším stíhačem. V roce 2000 byl in memoriam povýšen na brigádního generála.

Ve vzduchu na leteckých dnech

„Letoun bude k vidění na Točné ve dnech otevřených dveří,“ říká Jiří Horák, který za zdejší letecké muzeum projekt Hurricane realizoval. „Budeme se účastnit i leteckých dnů a veřejných vystoupení, abychom připomínali odkaz československých letců RAF za 2. světové války, odkaz těch, kdo válku přežili, i těch, kteří nedoletěli,“ dodal.

Po vyřízení formalit a zaškolení pilotů očekávájí na Točné přílet získané stíhačky do konce května.

Letouny Hurricane byly zařazeny do služby RAF v roce 1937 a Britové jich využili prakticky v každé větší bitvě 2. světové války. Konkrétní stroj, který bude k vidění v muzeu, byl vyroben na přelomu let 1942 a 1943. V současné době je z původně vyrobených 14,5 tisíce kusů stíhaček Hawker Hurricane letuschopných méně než patnáct. (row)

Cenný úlovek Hawker Hurricane, jenž míří na Točnou. Foto: LMT

Neznámý hrdina
Za odboj kříž od de Gaulla

Převáděl přes hranice, přelstil gestapo a zemřel pod okny OSN.

Adam Hájek
redaktor iDNES.cz

Psal se osmý leden 1968. Američanům začínal nejkrvavější rok vietnamské války, v Praze byl o tři dny dříve zvolen do čela komunistické strany Alexandr Dubček.

Dvacet minut po poledni lidé z kanceláří v pátém patře sekretariátu OSN v New Yorku uslyšeli tupou ránu. Na zasněžený parapet za okny dopadlo lidské tělo. Mužem, který dobrovolně ukončil život skokem z čtyřiadvacátého patra, byl francouzský občan, odborník na hospodářskou a rozvojovou pomoc známý jako Pierre V. Stula.

Uzavřel se tak životní příběh muže, který se o šestačtyřicet let dříve narodil jako Vratislav Štůla. Muže, který se za války podílel na pozoruhodném projektu pomoci Čechoslovákům na jihu Francie a za odbojové aktivity od de Gaullovy vlády obdržel několik vyznamenání.

V Česku dnes jeho jméno téměř nikdo nezná. Není divu, o jeho válečných osudech donedávna nevěděli ani jeho synové, kterým v době jeho smrti bylo pět a čtyři roky. „Štůlův život byl vždy zahalen tajemstvím. Teprve nyní se postupně dostává na světlo,“ uvedl Gerard Pierre Stula Wolff, který nyní s bratrem pracuje na wiki heslu o svém otci.

Vratislav Štůla se narodil před sto lety 13. května 1921 v Praze. Vychodil francouzské lyceum, od čtrnácti byl členem YMCA. Po obsazení českých zemí nacisty v březnu 1939 odcestoval do Francie a nastoupil na univerzitu v Aix-en-Provence.

Když Francie v září po vypuknutí války kývla na vytvoření prvních československých jednotek na své půdě, Štůla se ihned přihlásil. Stejně jako tisíce emigrantů, krajanů z hornických kolonií, interbrigadistů ze španělské občanské války a Čechoslováků vysvobozených z cizinecké legie prošel výcvikem v Agde.

Vojenský kolaps Francie byl tak rychlý, že dva československé pluky bojovaly jen pár dní. Ponížená Francie byla rozdělena na sever okupovaný Němci a jih pod kontrolou autoritářského režimu maršála Pétaina. Tisíce Čechoslováků se v rychlosti evakuovaly do Británie, řadě z nich se však odejít nepodařilo, nebo nechtělo. Soustředili se kolem československého konzulátu v Marseille, který díky odhodlání a známostem konzula Vladimíra Vochoče fungoval až do března následujícího roku.

V zavšivených ubytovnách

Do uprchlíky přecpaného přístavu dorazil také demobilizovaný Štůla. Ve svých devatenácti letech se ihned zapojil do chodu zastupitelského úřadu obleženého zoufalými Čechoslováky. Bydleli v přeplněných a zavšivených ubytovnách, neměli žádný příjem a často ani dokumenty, na které by mohli odcestovat. Kdykoliv jim hrozilo vydání do rukou nacistů.

V Marseille navíc neustále probíhaly policejní razie a zadržení cizinci bez papírů byli posíláni do pracovních rot. Asi 45 procent vojáků demobilizovaných z československých praporů tvořili Židé, kterým hrozila deportace do koncentračních táborů.

Jeden z úředníků situaci na konzulátu po pádu Francie líčil takto: „Na chodbách čekali civilisté i vojáci, muži, ženy, děti. Byli posedlí strachem z Němců. Chtěli nějaký doklad, aby mohli dál. Bylo to zoufalé...“

Zatímco Vochoč řídil vydávání pasů, sociální pomoci se ujala organizace Centre d’Aide Tchécoslovaque. Demobilizovaným vojákům rozdělovala finanční podporu, zajišťovala ubytování, stravování i lékařskou péči. V únoru 1942 podporovala bezmála 3 300 lidí.

Formálním předsedou Centre d’Aide byl Donald A. Lowrie, nějdejší šéf pražské YMCA a osobní přítel Masaryka. Fakt, že v čele stanul občan USA, zajišťovalo lepší ochranu před nátlakem Němců. Štůla byl zpočátku jen pomocnou silou, jeho úloha však postupem času rostla. Za asi největší úspěch Centre d’Aide lze považovat projekt venkovských farem, kam byli posíláni demobilizovaní vojáci mimo oči policie.

Původně zanedbaná hospodářství se časem proměnila v prosperující farmy, svépomocné komunity pěstovaly brambory, pšenici a pohanku, chovaly krávy a prasata, osadníci měli i traktor na dřevoplyn. Výnos uživil nejen osazenstvo farem, ale Čechoslováci v internačních táborech díky nim mohli dostávat potravinové balíčky.

V roce 1942 na farmách, jejichž pole měla celkem asi tři sta hektarů, pracovalo kolem stovky lidí. Sloužily také jako průchozí stanice pro Čechoslováky mířící přes Španělsko do Anglie, osadníci se účastnili sbírání padákových shozů a ukrývání zbraní a před vyloděním v Normandii se část z nich zapojila do odbojových skupin – maquis.

S padělanými dokumenty

V průběhu roku 1942 se situace v Marseille postupně zhoršovala, začalo masivní zatýkání Židů a deportace do vyhlazovacích táborů. V listopadu německá a italská vojska v reakci na americkou invazi do severní Afriky obsadila jih Francie. Jen o pár dní později do kanceláří Centre d’Aide vpadlo gestapo.

Zatklo celkem sedmnáct lidí včetně ředitele Oldřicha Dubiny, jenž zbytek války strávil v Buchenwaldu. Z vedení organizace se zachránili jen mladý právník Slavomír Brzák a Štůla. Včas dostali varování, a když gestapo dorazilo do jejich bytu, byli už pryč. Razie činnost Centre d’Aide těžce zasáhla, Brzákovi a Štůlovi se přesto podařilo vybudovat novou organizaci a pokračovat v práci i v ilegalitě. Oba muži, na jejichž hlavu gestapo vypsalo odměnu 50 000 franků, si obstarali falešné dokumenty. Štůla, který byl určen pokladníkem, vystupoval pod jménem Thurmond.

Falešné papíry dokázali sehnat i desítkám krajanů v nebezpečí. Blankety a víza dodala zpravodajská síť kapitána Antonína Rybáka vyslaného do neokupované zóny z Londýna. V padělatelské dílně na jedné z farem pak byly opatřeny razítky a nacvičenými podpisy.

„Lidem v nebezpečí jsme mohli vydati celou sérii papírů i s alimentačními lístky a tabačenkami, a dokonce i s průkazkou, že se přihlásili ke sčítání a že nemusí jeti do Německa,“ popisoval později Brzák.

Bývalí vojáci toužící odejít do Anglie a dezertéři z pracovních rot díky těmto papírům mohli přecházet španělské hranice. V tom jim pomáhal především Štůla, který hranici dobře znal: sám Pyreneje jako průvodce nejméně dvakrát přešel.

Díky chladnokrevné povaze a dokonalé francouzštině se mu několikrát povedlo oklamat gestapo a Němcům namluvit, že je pouhý student. Skutečný rozsah jeho aktivit během posledního roku před osvobozením Francie však zůstává do značné míry v mlze.

V rukou gestapa

Když po válce obdržel od Francouzů za účast v odboji válečný kříž, v odůvodnění podepsaném prezidentem De Gaullem stálo: Korporál Vratislav Štůla, spolupracovník D.G.E.R. (tajná služba Svobodné Francie, pozn. red.). Zpravodajský agent na nepřítelem okupovaném území. Po dobu tří let a čtyř měsíců řídil síť kontaktů ve svém sektoru. Přes veškeré nebezpečí osobně plnil náročné mise. Třikrát padl do spárů gestapa, díky své chladnokrevnosti však z výslechů vyvázl a okamžitě upozornil další členy sítě na nebezpečí. Jeho odvaha a iniciativní povaha zachránily mnoho lidí...

Štůla po válce završil studia v Aix-en-Provence diplomovou prací o Masarykově postoji k socialismu. Do Československa se ale už nevrátil. Nastoupil do nově založené Organizace spojených národů, jezdil po světě a dohlížel na projekty hospodářské a rozvojové pomoci v Indii, Thajsku či Jižní Americe.

V době kolem února 1948 pomohl odejít z Československa svému bratru Michelovi. Třikrát se oženil, s poslední, americkou manželkou měl dva malé syny. Miloval zimní sporty, a dokonce stanul v čele lyžařského klubu zaměstnanců OSN.

Na podzim 1967 se poprvé po dvaceti letech podíval do své rodné země. Co ho přimělo nedlouho nato k předčasnému odchodu ze života, dodnes zůstává tajemstvím.

Ve službách OSN Za války působil ve Francii, po ní jezdil Vratislav Štůla po světě s doklady Organizace spojených národů. Foto: archiv

Proti nacistům Českoslovenští vojáci ve Francii. Některým z nich po demobilizaci pomáhal pod různými jmény i Vratislav Štůla. Foto: archiv